

Ulusal Kalkınma ve Eğitim İlişkisi

İrfan Erdoğan*

Bu makalede, eğitimin ulusal kalkınma üzerindeki rolü, kuramsal temellere dayalı olarak ele alınacaktır. Önce değişik kuramlar çerçevesinde "*Ulusal kalkınma*"nın ne olduğu açıklanacak, daha sonra da eğitimin ulusal kalkınmanın boyutlarını oluşturan ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmelerle olan ilişkileri incelenecektir.

A. Ulusal Kalkınma

Kalkınma, bazen gelişme ve büyüme terimleri ile ifade edilse de bu terimler kalkınmadan farklı anlamlar çağırır. Büyüme ve gelişmede daha çok bir doğallık, kalkınmada ise planlılık ve amaçlılık gibi faktörler söz konusudur. Her büyüyen ya da gelişen ülke, kalkınmış demek değildir (Varış, 1991).

1. Değişik Kuramlara Göre Kalkınma

Kalkınmanın ne olduğu, değişik kuramlara göre farklı yaklaşımlarla açıklanmaktadır. Bu kuramları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

1950'lerde ortaya çıkan *Modernizasyon Teorisi* kalkınmayı beş aşamalı bir süreç olarak görür. Buna göre kalkınma, kurumların modernize edilmesiyle başlar. İkinci aşamada modern kurumlar modern değer ve inançları doğurur. Üçüncü aşamada modern değer ve inançlar bireylerde, modern tavırlar meydana getirir. Dördüncü aşamada bireylerin modern tavırları,

modern bir toplum yaratır. Beşinci aşamada ise modern toplum ulusal kalkınmayı gerçekleştirir (Fagerlind ve Saha, 1989).

1) Modern kurumlar --> 2) Modern değerler ve inançlar --> 3) Modern davranışlar-->4) Modern toplum-->5) Ulusal kalkınma

Kalkınmada, toplumlar arasındaki sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin rol oynadığını vurgulayan *Bağımlılık Teorisi*'ne göre, bir bölgenin veya toplumun geri kalması başka bir bölge veya toplumun gelişmesiyle ilişkili bir süreçtir (Fagerlind ve Saha, 1989). Bu bağlamda, bir ülkenin geri kalması, gelişmiş ülkelerdeki etkinliklerin yol açtığı bir sonuç olarak görülür. Ülkeler arası bağımlılık, gelişmiş ülkelerin fakir ülkeleri sadece fiziksel olarak domine etmesi ile sınırlı değildir. Fakir ülkelerin elit sınıfının gelişmiş ülkelerin ilgi ve değerleriyle uyuşan düşünce yapısına sahip olması da bir tür bağımlılık şeklidir. Bu nedenle elit sınıf, toplumların bağımlı ve buna dayalı olarak da geri kalmasında rol oynayan etkenlerden birisi olarak görülür.

Bağımlılık teorisi ile benzerlikler taşıyan *Liberasyon Teorisi*'ne göre, gelişmemiş toplumların bireyleri, kendi toplumlarındaki ekonomik kaynakları ve endüstriyi elinde bulunduran güçlerin baskısı altındadır. Gelişmeyi amaç edinen bir ülke bu güçlerin baskısından ve diğer ülkelere olan ekonomik bağımlılıktan kurtulmalıdır (Fagerlind ve Saha, 1989). Liberasyon Teorisinin öncülerinden Freire'ye göre (1985), eğitimin gelişmesiyle toplumların üye-

*Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

rindeki hegomanya kalkar ve bu şekilde ulusal gelişme sağlanır (Freire, 1989).

Eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkilerle ilgili düşüncelerin esinlendiği *Beşeri Sermaye Teorisi'*ne göre bir ülkenin kalkınmasında en önemli unsur, eğitilmiş insan kaynağının başka bir deyişle beşeri sermayenin hazırlanmasıdır. Bu bağlamda ulusal kalkınmayı gerçekleştirmek için beşeri sermayeye yatırım yapılması zorunludur.

Eğitime yatırım-->Yüksek verimlilik--> Yüksek kazanç -> Ulusal Kalkınma

B. Ulusal Kalkınmanın Belirleyicileri

Ulusal kalkınma, ekonomik Büyüme, GSMH, işgücünün sektörlere göre oransal dağılımı, endüstrileşme ve teknoloji düzeyi gibi belli başlı göstergelere bağlı olarak ölçülmeye çalışıldı (Zymelman, 1980). Bu göstergelere bağlı olarak toplumlar gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte diye sınıflara ayrıldı. Bu göstergeler içinde GSMH, ulusal kalkınmayı ölçmede en fazla kullanılan kriter olmuştur. Ancak ekonomik göstergelerin ulusal kalkınmayı belirlemede tek ölçüt olarak kullanılmasının yetersiz bulunması sonucu 1970'lerin sonlarına doğru Birleşmiş Milletler'in önderliğinde insan ihtiyaçlarının karşılanması da ulusal kalkınmanın belirleyicisi olarak benimsendi. Bu şekilde *kalkınma* kavramı insan ihtiyaçlarını da içerecek şekilde genişletildi. Bu doğrultuda, eğitim, sağlık, siyasal katılım, ulusal entegrasyon ve insan hakları gibi insan merkezli kriterler de kalkınma düzeyinin belirlenmesinde temel alınan boyutlar arasında yer almaya başladı (Fagerlind ve Saha, 1989).

C. Eğitim Ve Ulusal Kalkınma

Yukarıda da görüldüğü gibi ulusal kalkınma düzeyi değişik kriterlere dayalı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalarda ulusal kalkınmayı belirleyen üç temel boyuttan bahsedilebilir:

- 1) Üretim sistemindeki yükseliş,
- 2) Nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılanması,
- 3) Siyasal yaşamın iyileştirilmesi.

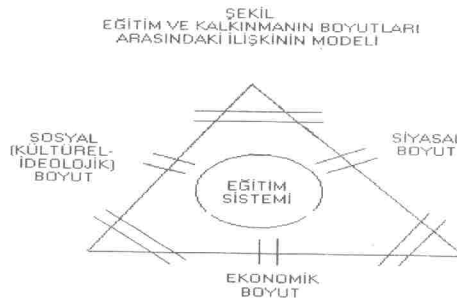
Ulusal kalkınmanın düzeyi temel olarak bu üç boyut çerçevesinde belirginleşir. Her bir boyutun ölçülmesi de kendi içinde ayrı kriterlere bağlıdır. Örneğin, ulusal üretimin yükselmesi;

GSMH'nın artışı ve doğal kaynakların kullanılması gibi kriterler ile belirlenirken, nüfusun temel ihtiyaçlarının karşılanması; sunulan sağlık hizmetleri ve gelir dağılımının sağlanması ile, ve siyasal yaşamın iyileştirilmesi de; siyasal katılım ve ulusal bilincin oluşma düzeyi ile belirlenir.

Eğitim, ulusal kalkınmanın üç boyutunu da etkileyebilecek özelliğe sahiptir. Ulusal kalkınmada sermaye, doğal kaynaklar, dış yardım, uluslararası ticaret gibi birçok değişik faktörlerin etkisi olsa da bunlardan hiçbirisi eğitim kadar etkiye sahip değildir (Harbison ve Myers, 1964). Gerçekten de eğitim, işgücünün verimliliğini yükselterek (Becker, 1964), siyasal bilinci ve demokratik toplumun işlevlerini geliştirerek, karmaşık sorunların anlaşılmasını sağlayarak, teknolojik ilerlemeyi ve kültürel yetenekleri keşfederek, ulusal kalkınmada çok yönlü etkilere sahiptir (Bowen, 1977).

Bu nedenledir ki eğitime yatırım yapma düşüncesi sosyo-ekonomik ve politik gelişmenin sağlanması için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Nitekim özellikle 1960'lardan buyana dünya genelinde eğitim için yapılan harcamalarda önemli bir artış gerçekleşmiştir (Coombs, 1989).

A.B.D. özellikle bu yıllarda eğitime verilen önemi gösteren ilginç bir örnektir. A.B.D.'nin özellikle 1950'lerden sonra eğitime verdiği önem işgücünün eğitim düzeyinde gözlemlendi. 1952'de işgücündeki ortalama okul yılı 10.9 iken bu oran 1977'de 12.6'ya çıktı. Profesyoneller, teknik ve yönetim ile ilgili çalışanlardaki oran 1948'de 12.8 iken 1977'de 16.0 oldu. El sanatları işçileri, operatörler ve düz işçiler açısından bakıldığında ortalama okul yılı 9.0 dan 12.2'ye çıktı (Maliyamkono, 1982).

Kaynak: Saga ve Fagerlight'den (1989) uyarılanmıştır.

D. Eğitimin Ekonomik Değeri

Eğitim, değişen ekonominin ihtiyaçlarına daha uygun ve becerili işgücünün, yaratıcı düşünce ve ileri tekniklerin gelişmesine katkıda bulunarak, değişim, sosyal adaptasyon ve ekonomik büyümenin sürmesi için önemli olan temelleri hazırlar (Wykstra, 1971). İnsan kaynaklarının ulusal kalkınmayı gerçekleştirmede özgün bir yeri vardır. Fiziksel sermaye ve doğal kaynaklar üretimin pasif faktörleridir; insan ise sermayeyi harekete geçirerek, doğal kaynakları keşfederek ve sosyal, ekonomik ve siyasal organizasyonları oluşturarak ulusal gelişmeye katkıda bulunan ve yön veren aktif bir etkindir (Harbison ve Myers, 1964). İnsan kaynaklarının bilgi ve becerilerini geliştiremeyen ve bunları ulusal ekonomide verimli bir şekilde değerlendiremeyen bir ülke diğer unsurları geliştiremez. Fiziksel sermayenin akılcı bir şekilde kullanılabilmesi bile insan kaynağına yapılan yatırıma bağlıdır (Varış, 1991).

Bowen (1977) ulusal gelişmeyi etkileyen beş önemli faktörden bahseder. Bunlar; işgücünün kullanılması, daha fazla fiziksel sermayenin kullanılması, işgücünün verimliliğinin yükseltilmesi, fiziksel sermayedeki yükselme, ve kaynakları daha iyi kullanma yollarıdır. Eğitim, bu faktörlerden özellikle işgücünün veriminin yükseltilmesi ile direkt olarak, diğer faktörler ile de dolaylı olarak ilişkilidir. Blaug (1977), ise eğitimin ulusal gelişmeye olan etkisini başka bir açıdan göstermeye çalışır. Blaug, eğitim ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkiyi, ekonomik büyümenin elde edilen gelirlerle ölçüldüğünü, gelirlerin de eğitim düzeyi ile ilişkili olduğunu öne sürerek açıklar.

Eğitimin, ekonomik gelişmeye katkısını somut değerlerle ispatlamaya çalışan değişik araştırmalar vardır. Örneğin, Edward Denison (1962), *The Sources of Economic Growth in the United States* adlı araştırmasında 1929 ile 1957 yılları arasındaki ulusal gelirdeki kişi başına düşen artışın yüzde 21 'inin işgücünün eğitime bağlı olduğunu buldu. Ulusal gelirdeki artışın diğer yüzde 36 'sı da bilginin gelişmesine bağlı olarak saptandı, ki bu da eğitim alanındaki gelişmelerle yakından ilgilidir. Hector Correa da eğitimin, ekonomik gelişmenin en önemli göstergesi olan GSMH'ya olan katkısını ispatla-

maya çalıştı. Correa, A.B.D.de 1909-1949 yılları arasında GSMH'daki artışın % 5.3 'unu işgücünün eğitim düzeyindeki artışa bağlamıştır (Varış, 1991). Beşeri Sermaye Kuramının öncülerinden Shultz da, eğitim ve ekonomi arasındaki ilişkiler konusunda benzer sonuca varır ve eğitime yapılan yatırımın fiziksel sermayeye yapılandan 3.5 kat daha etkili olduğunu öne sürer.

Diğer taraftan Robert Ulick de eğitimi, endüstrileşmeyi durduran eğilimlere karşı panzehir olarak görür ve eğitimin ekonomik gelişmeye katkıda bulunacağını öne sürer (Varış, 1991).

Eğitimin ekonomik büyümeye katkısının yaygın olarak kabul edilmesinin sonucu, eğitime yapılan yatırım önemli bir ulusal yatırım olarak görülmeye başlandı ve buna dayalı olarak da okullaşma oranında dünya genelinde bir artış gözlemlendi.

Ancak eğitim ve ekonomik kalkınma arasındaki neden sonuç ilişkisi başka bir açıdan da değerlendirilebilir. Nitekim bazı otoriteler eğitimin gelişmesini ve yaygınlaşmasını modern endüstriyel üretim sisteminin duyduğu talebe referans göstererek açıklar. Bunlara göre, ekonomi büyüdükçe eğitim için duyulan talep artar. Ekonomik gelişmenin yanında siyasal ve sosyal modernizasyon da eğitimsel gelişmeyi yükseltir (Meyer ve Hannan, 1979). Bu durumda, eğitimdeki gelişme ekonomik gelişme için neden olmaktan çok bir sonuçtur (Anderson ve Windham, 1982). Nitekim yüksek gelirli ülkelerin daha yüksek eğitim oranına sahip olduğu bir gerçektir. Bu durum gelişmiş ülkelerin yüksek refah seviyelerinin bir sonucu olarak finansal açıdan daha fazla eğitim sağlayabilme imkanlarına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Kısaca, eğitim kalkınma için temel etkenlerden birisi olarak kabul edilirken diğer taraftan eğitimdeki gelişme ulusal kalkınma düzeyindeki yükselmenin sağladığı bir sonuç olarak da görülebilir.

1. Eğitim ve Gelir Dağılımı

Eğitimin gelirle ilişkisini ortaya koyan bir çok araştırma vardır. Yapılan çalışmalar, bir kişinin gelirinin yüzde 70'lik bir payının almış olduğu eğitimle ilişkili olduğunu göstermektedir

(Hesapcioğlu, 1989: 105). Eğitim gelirle ilişkili olduğu gibi ekonomik düzendeki gelir dağılımını sağlamada da rol oynamaktadır. Gelir dağılımındaki dengesizliğin eğitime yapılan yatırımla azaltılabileceği öne sürülmektedir (Cohn, 1979). Eğitim gelecek için bile, bilgi ve beceri sahibi insan gücü potansiyelini yetiştirerek elde edilen gelirlerin daha geniş bir tabana dağılmasında önemli rol oynar (Psacharopoulos & Woodhall, 1986). Ekonomik düzende gelirlerin bölüşümünde eğitim düzeyinin en önemli etkenlerden birisi olduğu varsayıldığında eğitim düzeyi ülke genelinde yükseldiği ölçüde gelir dağılımı da geniş tabanlara yayılabilir.

Ancak bazı otoriteler eğitimin gelir dağılımını sağladığı düşüncesine katılmazlar ve bilakis gelir dağılımında adaletsizliğe yol açtığını ileri sürerler (Cohn, 1979). Wykstra (1971)'ya göre yüksek eğitilmiş ve becerili bireyler az eğitimlilerden daha çok kazanırlar ve bu durum toplam gelirlerin paylaşımında eşitsizliğe yol açar. Jenck ve Bowles de (Cohn, 1979) eğitimi özellikle kapitalist toplumlarda eşitsizliği yaratan bir unsur olarak görürler. Onlara göre eğitimin bireylere sağladığı prestij yolu ile ulusal gelirin büyük bir payı az sayıdaki eğitim görmüş kişilere ayrılır.

Yatırım → Yüksek Prestij → Yüksek kazanç

2. Eğitim ve İşsizlik

Yeni teknolojinin ve makineleşmenin çalışma hayatına girmesi bu konuda beceri ve bilgi eksikliği bulunan işgücünü işsiz duruma düşürebilir ve bu da yapısal ve teknolojik bir işsizlik yaratabilir. Eğitim bu sorunu bireyi değişen iş koşullarına ve teknolojiye göre hazırlayarak çözebilir. Bu bağlamda eğitim evrimleşen iş sektöründeki hareketliliğe cevap verebilir ve işsizliği azaltabilir (Wykstra, 1971).

Ancak, eğitilmiş olduğu halde işsiz olan insanlara rastlanmaktadır. Eğitilmiş işsizliğe neden olan etkenler konusunda değişik yaklaşımlar vardır. Örneğin Wykstra (1971) eğitilmiş kişilerin kendi statülerine uygun görmedikleri işi kabul etmeme tavırlarının eğitimliler arasındaki işsizliğe neden olduğunu öne sürer. OECD (1965)'nin yaptığı bir araştırmaya göre ise yüksek eğitimliler arasındaki işsizliğe; sunulan eğitimin çalışma hayatı için gerekli bilgi ve becerilerle olan uyumsuzluğu, sunulan eğitimin

düşük nitelikte olması, eğitilmiş potansiyelin bilgi ve becerilerini kullanabilecekleri niteliğe sahip iş alanlarının ekonomik sistem tarafından yaratılmaması ve eğitim görmüş bireylerin en iyi işe talip olma tavırları gibi etkenler neden olmaktadır.

Dhar (1974) 'a göre eğitilmiş bireyler arasında yaşanan işsizlik sorunu eğitime duyulan talebin yükselmesiyle ilişkilidir. Eğitilmiş bireyler iş bulmada zorlandıkları zaman işsiz kalmaktan ise kendi düzeylerinin altında bir eğitimi gerektiren iş alanlarına yönelirler. Örneğin çok sayıda üniversite mezunu, üniversite derecesi gerektiren işe giremedikleri zaman lise derecesi gerektiren işe girmeye çalışırlar. Bu şekilde iş alanları için yeterli olan eğitim düzeyi artan talebe karşılık kendiliğinden yükselir. Dhar (1974) kolay iş bulabilmek için özellikle yüksek eğitime duyulan talep artışının lise mezunları için iş yaratmaya yönelik özel programlar uygulayarak ve yüksek eğitimin maliyetinin önemli bir kısmını öğrenciler üzerine kaydırarak azaltılabileceğine inanır.

E. Eğitimin Sosyo-Politik Değeri

Eğitimin toplum için sadece üretim ve kazanç sağlama açısından değeri olduğunu söylemek hatalıdır (Wykstra, 1971). Eğitim insanları modern bir çevre, ve çalışanları kendi iş rolleri için sosyalleştirirken nüfusu da ekonomik gelişmedeki sosyal değişimlere karşı duyarlı hale getirir (Meyer ve Hannan, 1979). Bowen'e göre bir ülkenin modernleşmesi insan kaynaklarındaki birikim ve güçlenme ile beraber gerçekleşir (Bowen, 1977).

Ülkeler, genişleyen hükümet hizmetlerini yürütmek, ekonomik malın kullanımını sağlamak, yeni teknikler kullanmak ve uyarlamak, yeni iletişim yollarını sunmak, endüstrileşmeyi gerçekleştirmek, nitelikli bir eğitim sistemi geliştirmek, yeniliğe yol açmak, durağan ve geleneksel bir toplumdaki değişimci bir topluma geçmek için yüksek düzeyde bilgi ve beceri sahibi insan gücüne ihtiyaç duyar.

Eğitim, siyasal alanda ulusal bilinci kazandıran bir araç olarak görülür. Bireylerin siyasete duydukları ilgi ile eğitim düzeyleri arasında yakın ilişki vardır. Bireyler eğitim düzeyleri yükseldikçe kamu olayları hakkındaki gelişmeleri daha yoğun ve bilinçli bir şekilde izlerler. Yetişkinler formal düzeyde eğitim ora-

nına sahip oldukları ölçüde kendilerini sosyal, siyasal, kişisel ve akademik konularda bilgilendirebilecek iletişim imkanlarını keşfedebilirler ve kullanabilirler (Bowen, 1977).

Eğitim, insanlara toplum için gerekli standartları, tavır ve davranışları kazandırır ve halkın demokratik sürece katılmasına yardım eder. Araştırmalar, halkın siyasal kararlara olan katılımı ile eğitim düzeyi arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bu bulguya paralel olarak, eğitim oranının yükselmesiyle halkın seçimlere olan katılımının da yükseldiği saptanmıştır (Bowen, 1977).

Eğitim düzeyine bağlı olarak siyasal, dinsel ve kültürel organizasyonlara ve etkinliklere duyulan ilginin de yükseldiği gözlenmiştir. Aynı şekilde siyasal ve toplumsal olaylarının daha çabuk ve kolay anlaşılması da eğitim düzeyi ile ilişkilidir. Ayrıca eğitimin yaygınlaşması ile birlikte uluslararası ilişkiler, çevre ve vergi reformu gibi sosyal sorunların anlaşılması kolaylaşır, araştırma merakı, sosyal sorumluluk ve temel ahlak değerleri ile birlikte genel kültür ve sosyal dayanışma duygusu gelişir ve bütün bunlara dayalı olarak da siyasal kararlar daha insancıl olur (Bowen, 1977).

Eğitim, demokrasi ilkelerinin geliştirilmesi ve yaşamasına etki eder. Eğitim, demokrasinin temel ilkeleri sayılabilecek olan özgür düşünme, öğrenme, bilgi sahibi olma, araştırma yapma, işbirliği yapma, kişisel ve toplumsal sağlığı koruma, üretken olma, hoşgörü sahibi olma gibi nitelikleri kazandırarak demokrasinin etkin bir şekilde uygulanmasına ve yaşanmasına katkıda bulunur.

Eğitim düzeyi yüksek anne ve babanın daha iyi çocuk yetiştirdiği gözlenmektedir. Eğitim gören genç kuşaklar yetişkin çağına eriştikleri zaman eğitim yolu ile kazandıkları birikimlerini informel yollarla çocuklarına da yansıtırlar ve aktarırlar. Anne ve babanın eğitim düzeyi, çocuk bakımı ile de ilgilidir. Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsünün (1990) verilerine göre çocuk ölümleri ile annelerin eğitimi arasında manidar düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Değişik nedenlerle ölen çocukların annelerinin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu gözlenmiştir. Anne ve babaların eğitim düzeyleri ile suçlu çocuklar arasında da yakın ilişki bulunmaktadır. Yavuz-

er'in yaptığı araştırmaya göre suçlu çocuklar arasından seçilen deneklerin annelerinin % 76.6'sının, babalarının da % 40.7'sinin okuma yazma bilmediği ortaya çıkarken, denekler arasında ilk öğrenimli ve orta derece öğrenimli anne ve babaya sahip olanların oranı oldukça düşüktür (Yavuzer, 1987).

Ekonomistler, eğitim görmüş anne veya babanın, kendi eğitim düzeylerine bağlı olarak çocuklarına sağladıkları faydalardan dolayı herhangi bir işe girmemiş olmaları durumunda bile sosyal faydalarının artı olacağını öne sürerler.

Eğitimden fayda sağlayan başka bir grup da işverenlerdir. Değişik kurumlarda çalışan elemanların sosyal ve teknik açılarından aldıkları eğitim doğrultusunda niteliklerinin yükselmesi çok yönlü bir verimlilik artışına yol açar ve bu da doğrudan işveren gruplarının kar payını yükseltir. Ayrıca işgücünün eğitim düzeyinin yükselmesi iş ortamında değişik düzeylerde gerçekleştirilen etkileşim biçimlerini daha sağlıklı kılabilir ve bu da iş hayatında çok yönlü bir iş huzuru sağlayabilir. Eğitime bağlı olarak işletmelerde gözlenebilecek verim artışı ve etkili iletişim sonucu işverenlerin sağladığı faydalar şüphesiz toplumsal huzur, barış ve sosyo ekonomik düzeyin gelişmesi şeklinde sosyal yaşama da pozitif yönde yansıtacaktır.

Eğitim, toplumdaki bireylerin suça yönelmelerini azaltarak kriminal olayların topluma mal olacağı sosyal ve parasal kaybı ortadan kaldırır ve azaltır; sosyal ve kamu ruhunu geliştirerek toplumun sosyo-ekonomik düzeyini yükseltir (Wykstra, 1971). Eğitim düzeyi ile suç işlemeye yönelme arasında da yakın ilişki olduğu saptanmıştır (Wykstra, 1971). Nitekim Yavuzer'in suçlu çocuklar üzerine yaptığı araştırma bu savı doğruluyor. Bu araştırmaya göre en az ilkokul mezunu olmak önkoşulu ile seçilen 214 suçlu deneğin % 76.7 'sinin ilkokul, % 23.3 'nün orta dereceli öğrenim görmüş olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya göre lise ve yüksek öğrenim görmüş suçlu saptanmamıştır (Yavuzer, 1987). Bu bağlamda eğitimin, kriminal olayların topluma açacağı zararları azaltabileceğini söyleyebiliriz.

Eğitimin sağladığı en önemli faydalardan birisi de kişisel benlik keşfine yardım etmesidir. İnsanlar ne kadar eğitilmiş olurlarsa işlerin-

den o kadar tatmin olurlar ve eğitim düzeyleri yükseldikçe hayattan ve kültürden aldıkları doyum da yükselir (Wykstra, 1971). Ayrıca eğitim düzeyinin gelişmesine paralel olarak toplumsal sağlığın iyileşmesi, sunulan kamu hizmetlerinin gelişmesi, aile planlaması etkinliklerinin daha iyi uygulanabilmesi ve buna dayalı olarak nüfus artış oranının azalması gibi sosyal faydaların sağlanması gözlenmektedir (Psacharopoulos ve Woodhall, 1986).

F. Sonuç

Ulusal kalkınma üç boyutlu bir çerçevede içerisinde gerçekleşir. Bunlar ekonomik, siyasal ve sosyal alanda sağlanan gelişmelerdir. Ulusal kalkınmanın her bir boyutuna da etki eden değişik faktörler vardır. Ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki gelişmelere yani ulusal kalkınmaya bir bütün olarak katkıda bulunan tek bir unsur var ise o da eğitimidir. Bu bağlamda ulusal kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için eğitim çok yönlü etkisi ile önemli bir odak unsur olarak düşünülebilir.

Kaynaklar

- ADAMS, D. *Education in National Development*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1971.
- ANDERSON, L. ve WINDHAM, D. *Education and Development: Issues in the Analysis and Planning of Postcolonial Societies*. Lexington, Mass.: Lexington Books, 1982.
- BECKER, G. S. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. New York: National Bureau of Economic Research, 1964.
- BLAUG, M. *An Introduction to Economics of Education*. London: Allen Lane, the Penguin Press, 1970.
- BLAUG, M. *The Economics of Education And The Education of An Economist*. New York: New York University Press, 1987.
- BOWEN, H. R. *Investment in Learning. The Individual and Social Value of American Higher Education*. Washington: Jossey-Bass Publishers, 1977.
- COHN, E. *The Economics of Education*. Cambridge, Massachusetts: Ballinger Publishing Company, 1979.
- DENISON, E. F. *The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives Before Us*. New York: Committee for Economic Development, 1962.
- DHAR, T. N. *The Politics of Manpower Planning*. Calcutta: Manevva Associates, 1974.
- FAGERLIND, I. ve SAHA, L. S. *Education & National Development: Comparative Perspective*. New York: Pergamon, 1989.
- FREIRE, P. *The Politics of Education, Culture, Power, and Liberation*. Hadley, Mass.: Bergin & Garvey Publishers, 1985.
- GILLIS, M. *Economics of Development*. New York: Norton, 1983.
- HARBISON, F. ve MYERS, C. A. *Education, Manpower and Economic Growth: Strategies of Human Resource Development*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1964.
- HESAPCIOĞLU, M. *Eğitim Planlaması ve Yönetim*. Marmara Üniversitesi Yayın No: 472. İstanbul: 1989.
- MEYER, J. ve HANNAN, M. *National Development and the World System, Educational, Economic, and Political Change, 1950-1970*. Chicago: University of Chicago Press, 1979.
- OECD, *The Mediterranean Regional Project, Turkey*. Paris: OECD, 1965.
- OECD, *Department of Economics and Statistics; Labour Force Statistics 1967-1987*. Paris: OECD.
- OECD, *National Education System, Turkey*. Paris: OECD, 1989.
- PSACHAROPOULOS, G. ve WOODHALL, M. *Education for Development: An Analysis of Investment Choices*. Oxford: Oxford University Press for the World Bank, 1986.
- ROGERS, D. C. ve RUCHLIN, H. S. *Economics and Education: Principles and Applications*. New York: Free Press, 1971.
- SCHULTZ, T. W. "Investment in Human Capital". *American Economic Review*. 51(2), 1961.
- SCHULTZ, T. W. *The Economic Value of Education*. New York: Columbia University Press, 1963.
- State Institute of Statistics, *Statistical Yearbook of Turkey*. Ankara: State Institute of Statistic Press, 1990.
- THOMPSON, K. *Higher Education and Social Change*. New York: Praeger, 1976.
- VARIŞ, F. *Eğitim Bilimine Giriş*. Konya: Atlas Kitabevi, 1993.
- VERRMA, M. M. *Human Resource Development*. New Delhi: Gitanjali Publishing House, 1988.
- WYKSTRA, R. A. *Education and the Economics of Human Capital*. New York: Free Press, 1971.
- YAVUZER, H. *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.
- ZUVEKAS, C. *Economic Development: An Introduction*. New York: St. Martin's Press, 1979.